

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی

معاونت امور اقتصادی

گزارش آنکتاد از
سرمایه گذاری مستقیم
خارجی در جهان و ایران
(۲۰۱۶ میلادی)

نام دفتر تهیه کننده: دفتر تحقیقات و سیاستهای پولی
و بازرگانی
دی ۹۵

به نام خدا

گزارش آنکتاد از سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان و ایران (۲۰۱۶)

میلادی)

منیرالسادات میراحسنی

دی ماه ۱۳۹۵

۹۵۱۵۱۶۱۱۳۳

تهیه و تنظیم

تاریخ انتشار

کد سند

فهرست مطالب

چکیده	۵
مقدمه	۱
۱. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان، اقتصادهای توسعه یافته و در حال توسعه	۲
۱-۱. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای توسعه یافته	۳
۲-۱. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای در حال توسعه	۳
۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در آسیا	۴
۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه آسیایی	۴
۱-۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اقتصادهای شرق و جنوب آسیا	۴
۱-۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جنوب آسیا	۴
۲-۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در غرب آسیا	۴
۳. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران	۵
۱-۳. مقایسه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده در ایران و کشورهای منتخب	۵
3-1-1. مقایسه موجودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران و کشورهای منتخب	۶
۴. جمع‌بندی و پیشنهادات	۷

چکیده

گزارش سالانه آنکتاد، به بررسی سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق و بیش از ۱۵۰ کشور جهان می‌پردازد. بر اساس آمار ارائه شده، در سال ۲۰۱۵ میلادی جریانات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان، با افزایش ۳۸ درصدی مواجه شده است که به رغم این افزایش، هنوز نسبت به سطح آن در سال ۲۰۰۷ میلادی ۱۰ درصد کمتر بوده است. رقم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهان که به ۱/۷۶ هزار میلیارد دلار بالغ شده، پس از آغاز بحران اقتصادی و مالی جهان در سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹ میلادی، بالاترین سطح سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بوده است. بیشترین افزایش را انواع سرمایه‌گذاری‌های ادغام و تملک (M&A) کسب کرده‌اند که نزدیک به ۵۰ درصد افزایش داشت و به ۷۲۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ میلادی رسید. ارزش پروژه‌های سرمایه‌گذاری‌های جدید (گرینفیلد) نیز در این سال در سطوح بالای ۷۶۶ میلیارد دلار بود. این در حالی است که پیش‌بینی آنکتاد از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهان در سال ۲۰۱۶ میلادی، کاهش ۱۵-۱۰ درصدی است که دلایل آن را شکنندگی اقتصاد جهان، ضعف مداوم تقاضای کل، رشد کند صادرات کالا در برخی کشورها، اقدامات سیاستی در خصوص جلوگیری از معاملات فرار مالیاتی و کم شدن سود کارآفرینان چند ملیتی عنوان کرده است. پیش‌بینی می‌شود در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ میلادی در پاسخ به افزایش مورد انتظار در رشد جهانی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان مجدداً از ۱/۸ هزار میلیارد دلار فراتر رود.

اقتصادهای توسعه‌یافته با ۸۴ درصد افزایش، در سال ۲۰۱۵ میلادی ۹۶۲ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب کردند. بیشترین رشد جریانات سرمایه‌گذاری به آمریکای شمالی و منطقه اروپا مربوط می‌شود. در آمریکای شمالی، جذب سرمایه خارجی با افزایش ۱۶۰ درصدی به ۴۲۹ میلیارد دلار رسید. در منطقه اروپا، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با ۶۵ درصد افزایش به ۵۰۴ میلیارد دلار بالغ شد. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایالات متحده آمریکا، با ۲۵۰ درصد افزایش مواجه شد و از ۱۰۷ میلیارد دلار در سال قبل به ۳۸۰ میلیارد دلار در این سال بالغ شد و رتبه اول جهان را در این خصوص کسب نمود.

در اقتصادهای در حال توسعه نیز در سال ۲۰۱۵ میلادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با ۹ درصد افزایش به ۷۶۵ میلیارد دلار بالغ شد. منطقه آسیا با ۵۴۱ میلیارد دلار، بیشترین سهم را در سرمایه‌گذاری خارجی در این سال در بین مناطق جهان به خود اختصاص داد. در واقع، پنج کشور از ۱۰ اقتصاد اول جهان در زمینه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، کشورهای در حال توسعه هستند.

در ایران برای سومین سال متوالی جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با کاهش مواجه شد و از ۳۰۵۰ میلیون دلار در سال ۲۰۱۳ میلادی و ۲۱۰۵ میلیون دلار در سال ۲۰۱۴ میلادی به ۲۰۵۰ میلیون دلار در سال ۲۰۱۵ میلادی رسید. این در حالی است که سرمایه‌گذاری ایران در خارج از کشور، از ۸۹ میلیون دلار در سال ۲۰۱۴ میلادی به ۱۳۹ میلیون

دلار در سال ۲۰۱۵ میلادی، افزایش یافت. در ایران سرمایه‌گذاری خارجی از نوع ادغام و تملک (M&A) در سال ۲۰۱۵ میلادی همچون سال‌های پیاپی صفر بوده و فقط برای سال ۲۰۱۲ میلادی ۱۶ میلیون دلار برآورد شده است. رقم سرمایه‌گذاری گرینفیلد نیز در سال ۲۰۱۵ میلادی، ۳۲۲ میلیون دلار اعلام شده که نسبت به رقم ۳۸۲ میلیون دلار در سال قبل کاهش داشته است.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران در مقایسه با کشورهای منطقه، بسیار کم بوده است؛ بطوریکه در سال ۲۰۱۵ در ترکیه به عنوان بزرگترین واردکننده سرمایه در غرب آسیا، جذب سرمایه خارجی با ۳۶ درصد افزایش به حدود ۱۷ میلیارد دلار بالغ شد که بیشتر از نوع سرمایه‌گذاری ادغامی و اکتسابی بوده و به این ترتیب، ترکیه را در رتبه پنجمین واردکننده سرمایه در بین کشورهای در حال توسعه آسیا قرار داد. امارات متحده عربی نیز ۱۱ میلیارد دلار جذب نمود و جذب سرمایه مستقیم خارجی در عربستان سعودی در سطح ۸ میلیارد دلار باقی ماند.

به نظر می‌رسد عدم بهره‌گیری کشور از ظرفیتهای بالای ترتیبات برون‌سپاری خدمات و روشهای ادغام و تملک (M&A) و سطح بسیار پایین سرمایه‌گذاری‌های جدید (گرینفیلد) در کاهش مداوم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران نقش مهمی داشته است.

مقدمه

مطالعات نشان می دهد که افزایش سرمایه گذاری مستقیم خارجی به هر علت و شکلی که صورت پذیرد، اثرات قابل ملاحظه ای بر متغیرهای کلان اقتصادی همچون کاهش نرخ بهره، کاهش نرخ ارز، افزایش رشد اقتصادی، افزایش درآمد مالیاتی دولت، کاهش بدهی دولت، بهبود توزیع درآمد، انتقال تکنولوژی، افزایش اشتغال و توسعه صادرات داشته و بطور کلی تأثیرات مثبتی بر تراز پرداختها دارد.

این در حالی است که طی سال های متمادی، سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران، بسیار کمتر از ظرفیت های موجود و امکانات بالقوه بوده است. یکی از مهمترین عواملی که روند جذب سرمایه گذاری خارجی را در ایران با مشکلات بیشتری مواجه نمود، اعمال تحریم های اقتصادی و تجاری بود و با لغو تحریم های بین المللی، تمایل قابل توجهی از سوی سرمایه گذاران خارجی و علاقه مندان به کسب و کار، برای مشارکت با ایران به وجود آمده و رتبه اعتباری بین المللی در حال بهبود است. همچنین، اقدامات هدفمندی از سوی دولت در راستای ایجاد اقتصاد پایدار و ارتقاء صنعت و زیرساخت های کشور آغاز شده است.

گزارش سالانه آنکتاد با توجه به آمار ارائه شده از طرف کشورهای مختلف، به بررسی کمی و کیفی سرمایه گذاری خارجی در جهان و بیش از ۱۵۰ کشور می پردازد. گزارش حاضر، تلخیصی از گزارش سرمایه گذاری جهانی ۲۰۱۶ با تأکید بر سرمایه گذاری خارجی ایران و منطقه نگارش شده است.

۱. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان، اقتصادهای توسعه یافته و در حال توسعه

گزارش جهانی سرمایه‌گذاری^۱ آنکتاد^۲ (کنفرانس توسعه و تجارت سازمان ملل متحد) که بطور سالانه منتشر می‌شود، به بررسی روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تحقق یافته کشورها تا سال ۲۰۱۵ میلادی پرداخته است.^۳ بر این اساس، در سال ۲۰۱۵ میلادی جریانات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان، با ۳۸ درصد افزایش به ۱۷۶۲ میلیارد دلار بالغ شده که بالاترین سطح را پس از آغاز بحران اقتصادی و مالی جهان در سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹ میلادی داشته است. این در حالی است که این میزان سرمایه‌گذاری خارجی هنوز نسبت به سطح آن در سال ۲۰۰۷ میلادی ۱۰ درصد کمتر می‌باشد. مهمترین دلیل این افزایش را می‌توان در سرمایه‌گذاری‌های ادغام و تملک (M&A)^۴ دانست که از ۴۳۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۴ میلادی به ۷۲۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ افزایش یافت. همچنین، ارزش پروژه‌های سرمایه‌گذاری‌های جدید (گرینفیلد)^۵ در این سال در سطوح بالای ۷۶۶ میلیارد دلار باقی ماند.^۶

پیش‌بینی می‌شود که در سال ۲۰۱۶ میلادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با کاهش ۱۵-۱۰ درصدی مواجه شود. آنکتاد دلایل آن را شکنندگی اقتصاد جهان، ضعف مداوم تقاضای کل، رشد کند صادرات کالا در برخی کشورها، اقدامات سیاستی در خصوص جلوگیری از معاملات فرار مالیاتی و کم شدن سود کارآفرینان چند ملیتی می‌داند. این در حالی است که پیش‌بینی می‌شود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در پاسخ به افزایش مورد انتظار در رشد جهانی، مجدداً در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ میلادی از ۱/۸ هزار میلیارد دلار فراتر رود.

جدول ۱. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان، کشورهای توسعه یافته و اقتصادهای در حال توسعه طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۵ میلادی

(میلیارد دلار)				
	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲
جهان	۱۷۶۲	۱۲۷۷	۱۴۲۷	۱۵۱۱
اقتصادهای پیشرفته	۹۶۲	۵۲۲	۶۸۰	۷۸۷
اقتصادهای در حال توسعه	۷۶۵	۶۹۸	۶۶۲	۶۵۹

UNCTAD, World Investment Report 2016

^۱ World Investment Report 2016 (WIR16), Investor Nationality: Policy Challenges

^۲ UNCTAD

^۳ گزارش حاضر، در ژوئن ۲۰۱۶ میلادی (تیر ۱۳۹۵) منتشر شده و آخرین گزارش آنکتاد در این خصوص می‌باشد.

^۴ Merger and Acquisition (M&A)

^۵ Greenfield Investment

^۶ سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر حسب نوع ورود به دو نوع جدید (گرینفیلد) و ادغامی و تملکی (M&A) تقسیم می‌شود. در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جدید یک شرکت مادر با ساختن زیرساخت‌ها و امکانات جدید، پروژه جدیدی را در یک کشور خارجی شروع می‌کند. علاوه بر این، اکثر شرکت‌های مادر با استخدام نیروی کار جدید، اشتغال بلندمدت را نیز در کشور خارجی افزایش می‌دهند. سرمایه‌گذاری‌های ادغام و تملک، جنبه‌هایی از مدیریت استراتژیک هستند و مربوط به خرید، فروش، تجزیه و ترکیب شرکت‌های مختلفی می‌شوند که می‌توانند به رشد سریع یک شرکت در کشور مبدأ کمک کنند. فعالیت‌های ادغام و تملک می‌توانند نوعی از تجدید ساختار تعریف شوند که منجر به سازماندهی مجدد یک شرکت با هدف رشد سریع و ارزش‌آوری مثبت برای آن شرکت می‌شوند.

۱-۱. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای توسعه‌یافته

جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای توسعه‌یافته در سال ۲۰۱۵ میلادی با ۸۴ درصد افزایش از ۵۲۲ میلیارد دلار در سال قبل به ۹۶۲ میلیارد دلار در این سال رسید. به این ترتیب، سهم این کشورها در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از ۴۱ درصد در سال ۲۰۱۴ میلادی به ۵۵ درصد در سال ۲۰۱۵ افزایش یافت. بیشترین رشد جریان‌های سرمایه‌گذاری آمریکای شمالی و منطقه اروپا مربوط می‌شود. در آمریکای شمالی، سرمایه‌گذاری با افزایش ۱۶۰ درصدی از ۱۶۵ میلیارد دلار در سال قبل، به ۴۲۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ میلادی رسید. در منطقه اروپا، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با ۶۵ درصد افزایش از ۳۰۶ میلیارد دلار در سال قبل، به ۵۰۴ میلیارد دلار در این سال بالغ شد و در اتحادیه اروپا، ایرلند با بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار رتبه اول را در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۵ میلادی کسب کرده است. همچنین، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سوئیس از ۷ میلیارد دلار در سال قبل به ۶۹ میلیارد دلار در این سال افزایش یافت. در ایالات متحده آمریکا، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با ۲۵۰ درصد افزایش مواجه شد و از ۱۰۷ میلیارد دلار در سال قبل به ۳۸۰ میلیارد دلار در این سال بالغ شد.

جدول ۲. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در برخی مناطق و اقتصادهای توسعه‌یافته طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۵ میلادی

(میلیون دلار)

	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲
آمریکای شمالی	۴۲۸۵۳۷	۱۶۵۱۲۰	۲۸۳۲۵۴	۲۳۱۵۳۸
اروپا	۵۰۳۵۶۹	۳۰۵۹۸۸	۳۲۳۳۶۶	۴۸۳۱۹۵
ایالات متحده آمریکا	۳۷۹۸۹۴	۱۰۶۶۱۴	۲۱۱۵۰۱	۱۸۸۴۲۷
ایرلند	۱۰۰۵۴۲	۳۱۱۳۴	۴۴۸۹۹	۴۵۲۵۹
سوئیس	۶۸۸۳۸	۶۶۳۵	۶۴۶	۱۵۹۸۹

UNCTAD, World Investment Report 2016

۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای در حال توسعه

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای در حال توسعه نیز در سال ۲۰۱۵ میلادی با ۹ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۷۶۵ میلیارد دلار بالغ شد. منطقه آسیا، بیشترین سهم را در سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۱۵ میلادی در بین مناطق جهان به خود اختصاص داد. هنوز ۱۰ اقتصاد در حال توسعه به عنوان اقتصادهای اول جهان، میزبان جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هستند.

۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در آسیا

۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه آسیایی

جریانات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه آسیایی در سال ۲۰۱۵ میلادی، از نیم میلیارد دلار فراتر رفت و به این ترتیب، این کشورها در رتبه بزرگترین واردکنندگان سرمایه مستقیم خارجی در جهان باقی ماندند. کشورهای منطقه آسیا با ثبت یک رکورد جدید در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، با افزایش ۱۶ درصدی ۵۴۱ میلیارد دلار سرمایه خارجی جذب کردند.

۱-۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اقتصادهای شرق و جنوب آسیا

بالاترین رشد جذب سرمایه خارجی در منطقه آسیا، به اقتصادهای شرق و جنوب شرقی آسیا مربوط می‌شود. میزان جذب سرمایه خارجی در کشورهای این منطقه از ۲۸۳ میلیارد دلار در سال قبل به ۴۴۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ میلادی افزایش یافته است. این در حالی است که انتظار می‌رود برای سال ۲۰۱۶ میلادی، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در این کشورها به مقادیر آن در سال ۲۰۱۴ میلادی برگردد.

۱-۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جنوب آسیا

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای جنوب آسیا در سال ۲۰۱۵ میلادی به بیش از ۵۰ میلیارد دلار رسید. در بین کشورهای این منطقه، هند با بیش از ۴۴ میلیارد دلار اولین کشور منطقه در خصوص جذب سرمایه مستقیم خارجی بوده است.

۲-۱-۲. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در غرب آسیا

در سال ۲۰۱۵ میلادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای غرب آسیا با کاهش ۲ درصدی مواجه شد و از ۴۳۲۹۰ میلیون دلار به ۴۲۳۶۲ میلیون دلار رسید. در واقع، کاهش قیمت نفت و ادامه نااطمینانی‌های ژئوپلیتیک در منطقه، بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای تولیدکننده نفت در این منطقه اثر گذاشت و جذب سرمایه خارجی را در برخی کشورهای منطقه کاهش داد.

جدول ۳. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در مناطق آسیای طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۵ میلادی

(میلیارد دلار)

۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	
۵۴۱	۴۶۸	۴۳۱	۴۱۰	آسیا
۴۴۸	۳۸۳	۳۵۰	۳۳۰	شرق و جنوب شرقی آسیا
۵۰	۴۱	۳۶	۳۲	جنوب آسیا
۴۲	۴۳	۴۶	۴۸	غرب آسیا

UNCTAD, World Investment Report 2016

۳. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران

جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران، برای سه سال متوالی با کاهش مواجه شده و در سال ۲۰۱۵ میلادی به ۲۰۵۰ میلیون دلار رسید. جذب سرمایه خارجی در سال ۲۰۱۴ میلادی ۲۱۰۵ میلیون دلار و در سال ۲۰۱۳ میلادی ۳۰۵۰ میلیون دلار بوده است. این در حالی است که سرمایه‌گذاری ایران در خارج از کشور، از ۸۹ میلیون دلار در سال ۲۰۱۴ میلادی به ۱۳۹ میلیون دلار در سال ۲۰۱۵ افزایش یافت.

سرمایه‌گذاری خارجی از نوع ادغام و تملک (M&A) نیز در سال ۲۰۱۵ میلادی همچون سال‌های پیاپی صفر بوده و فقط برای سال ۲۰۱۲ میلادی ۱۶ میلیون دلار برآورد شده است. همچنین، رقم سرمایه‌گذاری گرینفیلد یا جدید نیز در سال ۲۰۱۵ میلادی، ۳۲۲ میلیون دلار اعلام شده که نسبت به رقم ۳۸۲ میلیون دلار در سال قبل کاهش داشته است.

جدول ۴. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۵ میلادی

(میلیون دلار)				
۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	
۲۰۵۰	۲۱۰۵	۳۰۵۰	۴۶۶۲	جذب سرمایه مستقیم خارجی*
-	-	-	۱۶	جذب سرمایه‌گذاری ادغامی و اکتسابی M&A
۳۲۲	۳۸۲	-	۱۵۶۳	جذب سرمایه‌گذاری گرینفیلد (جدید)
۱۰	۴	-	۴	تعداد پروژه‌های گرینفیلد

*ارقام جریانات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به صورت خالص بیان می‌شوند. رقم جذب سرمایه خارجی با عنایت به مجموع سرمایه‌گذاری‌های سال‌های گذشته، الزاما جمع جبری سرمایه‌گذاری M&A و گرینفیلد در سال جاری نمی‌باشد.

UNCTAD, World Investment Report 2016

در واقع، با رفع تحریم‌ها و دسترسی به بیش از ۵۰ میلیارد دلار دارایی‌های بلوکه شده و افزایش درآمدهای نفتی، انتظار می‌رود که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران بیش از پیش افزایش یابد. اتحادیه اروپا و ایالات متحده برخی از تحریم‌ها علیه ایران را برطرف کردند، از جمله اجازه به اشخاص و شرکتها به سرمایه‌گذاری در صنایع نفت، گاز و پتروشیمی.

۳-۱. مقایسه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده در ایران و

کشورهای منتخب

در طبقه‌بندی آنکتاد، ایران در منطقه کشورهای جنوب آسیا واقع شده است؛ یعنی در گروه کشورهای افغانستان، بنگلادش، بوتان، هند، مالدیو، نپال، پاکستان و سریلانکا. در بین کشورهای این منطقه، کشور هند در جذب سرمایه مستقیم خارجی از همه کشورها بهتر عمل کرده و در سال ۲۰۱۵ میلادی به میزان ۴۴۲۰۸ میلیون دلار سرمایه خارجی جذب کرده است. پس از هند، بنگلادش با ۲۲۳۵ میلیون دلار در رتبه بعدی قرار می‌گیرد و ایران با جذب ۲۰۵۰ میلیون دلار، در رتبه سوم این کشورها در جذب سرمایه مستقیم خارجی جای دارد.

در گروه کشورهای غرب آسیا، کشورهای ترکیه، امارات متحده عربی و عربستان سعودی در جایگاه بالای گروه از نظر جذب سرمایه مستقیم خارجی قرار دارند؛ بطوریکه این کشورها در سال ۲۰۱۵ میلادی به ترتیب، به میزان ۱۶۵۰۸، ۱۰۹۷۶ و ۸۱۴۱ میلیون دلار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی قرار دادند. به رغم کاهش ۲ درصدی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در منطقه غرب آسیا، هر سه کشور مذکور با افزایش جذب سرمایه مستقیم خارجی مواجه شده و در ترکیه به عنوان بزرگترین واردکننده سرمایه در غرب آسیا، جذب سرمایه خارجی با ۳۶ درصد افزایش به حدود ۱۷ میلیارد دلار بالغ شد که بیشتر از نوع سرمایه‌گذاری ادغامی و اکتسابی بوده و به این ترتیب، ترکیه را در رتبه پنجمین واردکننده سرمایه در بین کشورهای در حال توسعه آسیا قرار داد. جذب سرمایه مستقیم خارجی در امارات متحده عربی نیز در همان سطح ۱۱ میلیارد دلار باقی ماند.

جدول ۵. مقایسه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده در ایران و برخی کشورهای منتخب در سال‌های ۲۰۱۲-۱۵ میلادی

(میلیون دلار)				
۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	
۴۴۲۰۸	۳۴۵۸۲	۲۸۱۹۹	۲۴۱۹۶	هند
۱۶۵۰۸	۱۲۱۳۴	۱۲۲۸۴	۱۳۲۸۴	ترکیه
۱۰۹۷۶	۱۰۸۲۳	۹۴۹۱	۸۸۲۸	امارات متحده عربی
۸۱۴۱	۸۰۱۲	۸۸۶۵	۱۲۱۸۲	عربستان سعودی
۲۰۵۰	۲۱۰۵	۳۰۵۰	۴۶۶۲	ایران

UNCTAD, World Investment Report 2016

همانطور که در جدول ملاحظه می‌شود، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای صادرکننده نفت همچون ایران و عربستان سعودی، طی سال‌های اخیر با کاهش قیمت نفت خام و ادامه نااطمینانی‌های ژئوپلیتیک با کاهش مواجه شده است. این در حالی است که ارقام جذب سرمایه خارجی در ایران طی سال‌های متمادی نسبت به کشورهای مشابه در منطقه بسیار پایین بوده است.

۳-۱-۱. مقایسه موجودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران و کشورهای منتخب

موجودی سرمایه مستقیم خارجی جذب شده در ایران در سال ۲۰۱۵ میلادی به ۴۵۰۹۷ میلیون دلار رسیده است. این رقم در سال ۲۰۱۰ میلادی ۲۸۹۵۳ میلیون دلار و در سال ۲۰۰۰ میلادی ۲۵۹۷ میلیون دلار بوده است. همانطور که در جدول (۶) نیز دیده می‌شود، موجودی سرمایه در ایران بسیار کمتر از کشورهای مشابه در منطقه است. بطوریکه، موجودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۵ میلادی در ترکیه ۱۴۵۴۷۱ میلیون دلار و در عربستان سعودی ۲۲۴۰۵۰ میلیون دلار و در هند ۲۸۲۲۷۳ میلیون دلار بوده است.

جدول ۶. مقایسه انباشت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI Stock) در ایران، ترکیه، عربستان سعودی و هند در سال‌های ۲۰۰۰، ۲۰۱۰ و ۲۰۱۵ میلادی

(میلیون دلار)			
	۲۰۱۵	۲۰۱۰	۲۰۰۰
ایران	۴۵۰۹۷	۲۸۹۵۳	۲۵۹۷
ترکیه	۱۴۵۴۷۱	۱۸۷۱۵۱	۱۸۸۱۲
عربستان سعودی	۲۲۴۰۵۰	۱۷۶۳۷۸	۱۷۵۷۷
هند	۲۸۲۲۷۳	۲۰۵۵۸۰	۱۶۳۳۹

UNCTAD, World Investment Report 2016

۴. جمع‌بندی و پیشنهادات

بر اساس جدیدترین آمار ارائه شده در این گزارش، جریان‌ات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان در سال ۲۰۱۵ میلادی با افزایش ۴۰ درصدی مواجه شده است. این میزان سرمایه‌گذاری، بالاترین سطح پس از آغاز بحران اقتصادی و مالی جهان در سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹ میلادی است و با این حال هنوز تا رقم سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۰۷ میلادی ۱۰ درصد فاصله دارد. بر اساس گزارش آنکتاد، سهم کشورهای توسعه یافته در جذب سرمایه خارجی در سال ۲۰۱۵ میلادی ۵۵ درصد بوده که نسبت به سهم ۴۱ درصدی این کشورها در سال ۲۰۱۴ میلادی با افزایش مواجه شده است. همچنین، کشورهای در حال توسعه در این سال با افزایش ۹ درصدی در جریان‌ات سرمایه‌گذاری خارجی خود مواجه شدند. جذب سرمایه مستقیم خارجی در اقتصادهای توسعه یافته در سال ۲۰۱۵ میلادی تقریباً دو برابر شده و به ۹۶۲ میلیارد دلار رسید. بیشترین رشد جریان‌ات سرمایه به آمریکای شمالی و منطقه اروپا مربوط می‌شود. در ایالات متحده آمریکا، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نسبت به سطح بسیار پایین و تاریخی آن در سال ۲۰۱۴ میلادی، ۴ برابر شد. جریان‌ات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه آسیایی، به عنوان بزرگترین واردکنندگان سرمایه مستقیم خارجی در جهان در سال ۲۰۱۵ میلادی، از نیم میلیارد دلار فراتر رفت و به این ترتیب، این گروه کشورها همچنان جایگاه نخست را در اختیار دارند.

این در حالی است که جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران، برای سومین سال متوالی با کاهش مواجه شد و در سال ۲۰۱۵ میلادی به ۲۰۵۰ میلیون دلار رسید. جذب سرمایه خارجی در سال ۲۰۱۴ میلادی ۲۱۰۵ میلیون دلار و در سال ۲۰۱۳ میلادی ۳۰۵۰ میلیون دلار بوده است. با این حال، سرمایه‌گذاری ایران در خارج از کشور، از ۸۹ میلیون دلار در سال ۲۰۱۴ میلادی به ۱۳۹ میلیون دلار در سال ۲۰۱۵ افزایش یافت.

در ایران، سرمایه‌گذاری خارجی از نوع ادغام و تملک (M&A) در سال ۲۰۱۵ میلادی همچون چند سال قبل، صفر بوده و فقط برای سال ۲۰۱۲ میلادی ۱۶ میلیون دلار برآورد شده است. سرمایه‌گذاری گرینفیلد یا جدید نیز در سال ۲۰۱۵ میلادی، ۳۲۲ میلیون دلار اعلام شده که نسبت به رقم ۳۸۲ میلیون دلار در سال قبل و نسبت به کشورهای مشابه در منطقه کاهش داشته است.

ترکیه به عنوان بزرگترین واردکننده سرمایه در غرب آسیا، در سال ۲۰۱۵ میلادی با ۳۶ درصد افزایش در حدود ۱۷ میلیارد دلار سرمایه مستقیم خارجی جلب کرد که بیشتر از نوع سرمایه‌گذاری ادغام و تملک بوده و به این ترتیب، ترکیه در رتبه پنجمین واردکننده سرمایه در بین کشورهای در حال توسعه آسیا قرار می‌گیرد. امارات متحده عربی نیز ۱۱ میلیارد دلار جذب نمود و جذب سرمایه مستقیم خارجی در عربستان سعودی در سطح ۸ میلیارد دلار باقی ماند. بر این اساس، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران در مقایسه با کشورهای منطقه، بسیار کم بوده است.

به نظر می‌رسد صرف نظر از عوامل خارجی همچون تحریم‌ها و روابط اقتصادی و مالی محدود با سایر کشورها، عدم بهره‌گیری کشور از ظرفیتهای بالای ترتیبات برون سپاری خدمات و روشهای ادغام و تملک (M&A) و سطح بسیار پایین سرمایه‌گذاری‌های جدید (گرینفیلد) در کاهش مداوم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران نقش مهمی داشته است. این در حالی است که با لغو تحریم‌های بین‌المللی، تمایل قابل توجهی از سوی سرمایه‌گذاران خارجی و علاقه‌مندان به کسب‌وکار، برای مشارکت با ایران به وجود آمده و رتبه اعتباری بین‌المللی در حال بهبود است. در این راستا پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

۱. کمک به رفع عدم تعادل‌های مهم اقتصاد ایران از طریق:

- ارتقاء بهره‌وری

- تقویت اقتصاد ملی با افزایش سرمایه‌گذاری داخلی با تکیه بر پس‌انداز ملی

- کاهش وابستگی تولید به نهاده‌های وارداتی

- کاهش وابستگی صادرات به نفت

۲. اصلاح ساختار سیاستگذاری از طریق:

- تلاش برای افزایش امنیت سرمایه‌گذاری از طریق ثبات در سیاستهای دولت و عدم تغییر مداوم قوانین و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در کشور

- تدوین سیاست‌های اولویت‌های سرمایه‌گذاری و تعیین زمینه‌های سرمایه‌گذاری صادرات محور

- جلب و جذب سرمایه‌گذاری خارجی در پروژه‌های مشارکت بخش‌های عمومی - خصوصی (PPP) همچون طرح‌های زیربنایی، پروژه‌های عمرانی و ...

- اصلاح ساختار حقوقی، فرهنگی و اجتماعی در راستای ارتقاء احترام به حقوق مالکیت فردی

- هماهنگی دولت و بخش خصوصی در تعامل با سرمایه‌گذاران خارجی
- لزوم خروج تدریجی دولت از فرایند قیمت‌گذاری کالا و خدمات و روی آوردن هرچه بیشتر به اقتصاد بازار
- تلاش بیش از پیش در بهبود محیط کسب و کار کشور و کمک به ظهور و پویایی صنایع و کارآفرینان داخلی برای جلب مشارکت شرکای خارجی (به‌عنوان سرمایه‌گذار یا عرضه‌کننده فناوری)
- لزوم حضور و مشارکت فعالانه در مجامع و گردهمایی‌های بین‌المللی در حوزه سرمایه‌گذاری و همکاری با سازمانهای بین‌المللی متولی تعیین و اعلام ریسک، در راستای کاهش برآورد ریسک سرمایه‌گذاری در کشور
- توسعه و گسترش همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و انعقاد موافقتنامه‌های سرمایه‌گذاری، در قالب قراردادهای دو و چند جانبه و اجرای جدی‌تر توافقات پیشین (در یک سال گذشته قراردادهای دو جانبه با کشورهای مختلف منعقد شده است)

۳. اتخاذ سیاستهای تشویقی:

- مشوق‌های مقرراتی: ارتقاء امنیت سرمایه‌گذاری از طریق تضمین سرمایه خارجی از طرف دولت و قوه قضائیه
- مشوق‌های مالی: اعتبارات مشخصی از طرف بانک مرکزی برای سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در نظر گرفته شود.
- مشوق‌های مالیاتی: در راستای حمایت از سرمایه‌گذاری با هدف صادرات، معافیت‌های مالیاتی به سرمایه‌گذاران خارجی صادر کننده همچون صادرکنندگان داخلی تخصیص یابد